

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 214/04

Ústavný súd Slovenskej republiky na verejnom zasadnutí 13. decembra 2005 v senáte zloženom z predsedu Jána Mazáka a zo sudcov Ľudmily Gajdošíkovej a Alexandra Bröstla o sťažnosti NAFTA, a. s., so sídlom v G., zastúpenej advokátom JUDr. J. K., B., vo veci namietaného porušenia jej základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a práva podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu v Trnave z 19. februára 2003 sp. zn. 19 Cb 258/01 a rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 26. februára 2004 sp. zn. 4 Obo 57/03 takto

rozhodol:

Základné právo NAFTA, a. s., so sídlom v G. na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, základné právo vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a právo podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu

v Trnave z 19. februára 2003 sp. zn. 19 Cb 258/01 a rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 26. februára 2004 sp. zn. 4 Obo 57/03 porušené nebolo.

Odôvodnenie:

I.

Sťažnosť, vyjadrenia účastníkov a vedľajšieho účastníka

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 29. júna 2004 doručená sťažnosť NAFTA, a. s., so sídlom v G.(ďalej len „sťažovateľka“), ktorou namieta, že rozsudkom Krajského súdu v Trnave (ďalej len „krajský súd“) z 19. februára 2003 sp. zn. 19 Cb 258/01 a rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) z 26. februára 2004 sp. zn. 4 Obo 57/03 bolo porušené jej základné právo vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a právo podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd z dôvodov uvedených v obsahu sťažnosti.

V odôvodnení sťažnosti sťažovateľka uviedla tieto podstatné skutočnosti:

«Súdy podľa čl. 142 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len ústava) okrem iného rozhodujú „... v občianskoprávných a trestnoprávných veciach; súdy preskúmavajú aj zákonnosť rozhodnutí orgánov verejnej správy a zákonnosť rozhodnutí, opatrení alebo iných zásahov orgánov verejnej moci, ak tak ustanoví zákon.»

Do právomoci súdov v občianskom súdnom konaní podľa § 7 ods. 1 zákona č. 99/1963 Zb. o občianskom súdnom konaní, v znení neskorších predpisov (ďalej len OSP) patrí prejednávanie a rozhodovanie vecí, ktoré „...vyplývajú z občianskoprávných, pracovných, rodinných, obchodných a hospodárskych vzťahov, pokiaľ ich podľa zákona neprejednávajú a nerozhodujú o nich iné orgány.

Žalobca vo vyššie uvedenom konaní Krajského súdu v Trnave Doc. JUDr. J. O., CSc., K., správca konkurznej podstaty spoločnosti GALA, a. s. K. sa domáhal zaviazať obchodnú spoločnosť sťažovateľa na zaplatenie sumy 133.000.000,- Sk so 17,6 % úrokom z omeškania od 1. 7. 2000 do zaplatenia, ako aj na zaplatenie náhrady trov konania. V konaní sme okrem samotného základu žalobcom uplatňovanej pohľadávky namietali jej premlčanie, a to z opatrnosti, pre prípad, že by súd uznal základ žaloby za daný (čo však aj napriek skutkovým záverom súdu naďalej popierame).

V danej veci vyššie označený Krajský súd v Trnave rozsudkom č. k. 19 Cb 258/01-61 žalobe vyhovel a uložil nám povinnosť zaplatiť žalobcovi sumu 133.000.000,- Sk so 17.6 % úrokom z omeškania od 1. 7. 2000 až do zaplatenia a uhradiť trovy konania 2.448.372,- Sk.

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudkom č. k. 4 Obo 57/03-207 odvolaním napadnutý rozsudok krajského súdu potvrdil.

Obidva súdy vo vyššie uvedených rozhodnutiach vychádzali z toho, že nami vznesená námietka premlčania nie je dôvodná. Dospeli síce k správne záveru, že prípadný nárok žalobcu voči našej obchodnej spoločnosti by bol nárokom z bezdôvodného obohatenia nakoľko k plneniu došlo na základe absolútne neplatného právneho úkonu. Súdy však nesprávne posúdili otázku premlčania prípadného nároku žalobcu. Súdy dospeli totiž k absurdnému a vnútorne rozpornému záveru, že Obchodný zákonník síce neupravuje bezdôvodné obohatenie a preto treba v zmysle ustanovenia § 1 ods. 2 Obchodného zákonníka (ďalej len OBZ) aplikovať ustanovenia Občianskeho zákonníka avšak, že premlčanie práva na vrátenie plnenia podľa neplatnej zmluvy upravuje Obchodný zákonník v ustanovení § 394 ods. 2 odchylné a preto premlčanie treba posudzovať podľa ustanovení Obchodného zákonníka podľa ktorého platí štvorročná premlčacia doba. Súdy preto neakceptovali tvrdenie, že aj prípadný nárok žalobcu je premlčaný podľa § 107 Občianskeho zákonníka v trojročnej premlčacej dobe. (...)

Nakoľko sme si však vedomí toho, že Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len ústavný súd) nie je oprávnený zasahovať do jurisdikčnej činnosti všeobecných súdov (nie je vrcholom ich sústavy), otázkou hodnotenia dôkazov všeobecnými súdmi v danej veci sa nebudeme zaoberať a rešpektujeme zásadu voľného hodnotenia dôkazov vyjadrenú v ustanovení § 132 Občianskeho súdneho poriadku. V danej veci sa preto budeme zaoberať iba aplikáciou ustanovení Obchodného zákonníka resp. Občianskeho zákonníka v súvislosti s premlčaním a v tejto súvislosti poukazujeme na nasledovné: (...)

Ústavný súd je podľa čl. 124 ústavy nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Neoddeliteľnou súčasťou ochrany ústavnosti je ochrana základných práv a slobôd, ktoré fyzickým a právnickým osobám zaručuje ústava a medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, ktorými je Slovenská republika viazaná.

Pokiaľ ide o základné práva a slobody, ústava rozdeľuje ochranu ústavnosti medzi všeobecné súdy a ústavný súd. Systém tejto ochrany je založený na princípe subsidiarity, ktorý určuje aj rozsah právomoci ústavného súdu pri poskytovaní ochrany základným právam a slobodám vo vzťahu k právomoci všeobecných súdov (čl. 142 ods. 1 ústavy), a to tak, že všeobecné súdy sú primárne zodpovedné za výklad a aplikáciu zákonov, ale aj za dodržiavanie základných práv a slobôd (čl. 144 ods. 1 a 2 a čl. 154 ods. 4 ústavy v znení platnom v rozhodujúcom čase).

Samotná možnosť a jej realizácia obrátiť sa na všeobecný súd a vydanie rozhodnutia týmito súdmi však neznamená, že účastník uvedeného konania sa nemôže obrátiť na ústavný súd v prípade, že postupom všeobecných súdov boli porušené jeho ústavné práva.

Je pravdou, že podľa svojej konštantnej judikatúry ústavný súd nemá zásadne oprávnenie preskúmavať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol alebo nebol náležito zistený skutkový stav a aké právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil (viď napr. II. ÚS 21/96). Podľa týchto záverov, vo všeobecnosti úlohou súdnej ochrany ústavnosti poskytovanej ústavným súdom napokon nie je ani chrániť občana pred skutkovými omylmi všeobecných súdov, ale chrániť ho pred takými zásahmi do jeho práv,

ktoré sú z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné a neudržateľné (I. ÚS 17/01). Máme za to, že v danej veci je namieste úloha ústavného súdu, ako inštitúcie vykonávajúcej kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne medzinárodnou zmluvou podľa čl. 7 ústavy (I. ÚS 13/01). V danej veci súdy totiž interpretovali ustanovenia hmotnoprávných predpisov v rozpore s ich samotnou dikciou, ich závery sú preto neudržateľné, a to z týchto dôvodov: (...)

Skôr ako budeme citovať ustanovenia o začiatku a trvaní premlčacej doby dávame do pozornosti Tretiu časť, Hlava I. Diel XI. Odd. 3 Obchodného zákonníka (391 a nasl.), ktoré upravujú začiatok a trvanie premlčacej doby a ako nasledujú pod spoločným nadpisom „Začiatok a trvanie premlčacej doby“.

Oddiel 3

Začiatok a trvanie premlčacej doby

§ 391

...

§ 394

(1) Pri právach, ktoré vznikajú odstúpením od zmluvy, plynie premlčacia doba odo dňa, keď oprávnený od zmluvy odstúpil.

(2) Pri práve na vrátenie plnenia uskutočneného podľa neplatnej zmluvy začína premlčacia doba plynúť odo dňa, keď k plneniu došlo.

(3) Pri práve na náhradu škody podľa § 268 začína premlčacia doba plynúť odo dňa, keď sa právny úkon stal neplatným.

Ako už bolo uvedené, obidva súdy vo vyššie uvedených rozhodnutiach vychádzali z toho, že nami vznesená námietka premlčania nie je dôvodná. Dospeli tak na tom základe, že z právnej úpravy Obchodného zákonníka, ktorý postráda právnu úpravu bezdôvodného obohatenia a vyššie citovaných ustanovení (§ 1 ods. 2 OBZ) síce vyplýva, že aj na prípadné obchodné vzťahy treba aplikovať ustanovenia Občianskeho zákonníka, avšak vzhľadom na to, že prípadný nárok žalobcu voči našej obchodnej spoločnosti by sa riadil ustanovením § 394 ods. 2 OBZ, ktorý upravuje premlčanie, treba na daný obchodný vzťah aplikovať štvorročnú premlčaciu dobu upravenú v obchodnom zákonníku v ustanovení § 397 OBZ.

Uvedený právny záver súdov nemá oporu v platnom znení ustanovení § 391 a nasl. OBZ. Ušlo totiž pozornosti súdov znenie ustanovenia § 394 ods. 2 OBZ. Z jeho gramatického výkladu vyplýva totiž nad všetky pochybnosti záver, že toto ustanovenie vo vzťahu k premlčaniu upravuje pre daný obchodný vzťah len začiatok plynutia premlčacej doby, a to ak sa jedná o vrátenie plnenia z neplatnej zmluvy (ako jeden z možných dôvodov bezdôvodného obohatenia). To, že zákon uvedeným ustanovením sledoval len úpravu začiatku plynutia premlčacej doby vyplýva aj z ostatného obsahu vyššie označeného odd. 3 ako celku. Aj zo samotného podnadpisu „Začiatok a trvanie premlčacej doby“ totiž vyplýva, že právna úprava v uvedenej časti sledovala upraviť:

- *začiatok a*
- *trvanie premlčacej doby (v tam uvedenom prípade)*

Ustanovenia § 391 a nasl. OBZ upravujú trvanie premlčacej doby len v ustanovení § 397 OBZ podľa ktorého „Ak zákon neustanovuje inak, je premlčacia doba štyri roky.“. Citované ustanovenie je jediným ustanovením upravujúcim trvanie premlčacej doby. Všetky ostatné ustanovenia 3 odd. upravujú začiatok plynutia premlčacej doby.

Z citácie ustanovenia § 397 OBZ pritom vyplýva, že aplikácia premlčacej doby v dĺžke štyri roky prichádza do úvahy len vtedy „Ak zákon neustanovuje inak ...“. Citované ustanovenie teda odkazuje na právnu úpravu akéhokoľvek iného zákona (pozn. ak by mal na mysli iné ustanovenia Obchodného zákonníka, musel by použiť pojmy „Ak tento zákon neustanovuje inak ...“). Bezdôvodné obohatenie nie je predmetom právnej úpravy Obchodného zákonníka. Toho dôsledkom je, že na právne vzťahy z bezdôvodného obohatenia treba aplikovať ustanovenia Občianskeho zákonníka (§ 1 ods. 2 OBZ). Právna úprava premlčacej doby bezdôvodného obohatenia je upravená v ustanovení § 107 OZ a je tri roky. Uvedené ustanovenie Občianskeho zákonníka je v danom vzťahu osobitným zákonom (vo vzťahu k ustanoveniu § 397 OBZ) upravujúcim premlčaciu dobu pre nároky, ktorých základom je bezdôvodné obohatenie.

Pokiaľ súdy voči ktorým sťažnosť smeruje v rozhodnutiach tvrdia, že ustanovenie § 394 ods. 2 OBZ je vo vzťahu k právnej úprave Občianskeho zákonníka upravujúcim premlčanie bezdôvodného obohatenia ustanovením špeciálnym, s týmto záverom je možné súhlasiť, avšak len vo vzťahu k stanoveniu začiatku plynutia premlčacej doby ale nie vo vzťahu k jej trvaniu. Pokiaľ súdy dospeli k záveru, že ustanovenie § 394 ods. 2 OBZ platí nielen pre začatie plynutia premlčacej doby ale aj pre určenie jej dĺžky, ako vyplynulo z vyššie uvedeného (ako aj citácie ustanovenia § 394 ods. 2 OBZ), takýto záver nemá oporu v platnom znení zákona.

Nakoľko k danej problematike (až na právne závery v sťažnosťou napadnutých rozhodnutiach) je v literatúre a judikatúre v Slovenskej republike venovaná skromná pozornosť, dovoľíme si poukázať na niektoré pramene z Českej republiky, ktorej právna úprava je v daných vzťahoch rovnaká. Za tým účelom v prílohe pripájame: Rozsudky súdov Českej republiky – 29 Odo 55/2001, 5 Cmo 266/2001, 25 Cdo 2250/2000, Komentár k Občianskemu zákonníku (výňatok). (...)

Ústava Slovenskej republiky v ustanovení čl. 20 garantuje právo každého vlastníť majetok. (Podľa čl. 20 ods. 1 ústavy každý má právo vlastníť majetok. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu. Dedenie sa zaručuje.). Ochranu vlastníctva garantuje aj čl. 1 Dodatkového protokolu č. 1 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len dohovor) (...).

Predchádzajúce ustanovenie nebráni právu štátov prijímať zákony, ktoré považujú za nevyhnutné, aby upravili užívanie majetku v súlade so všeobecným záujmom a zabezpečili platenie daní a iných poplatkov alebo pokút.

Garancia tohto ústavného práva je v zásade zabezpečovaná všeobecnými súdmi avšak za určitých predpokladov musí byť zabezpečovaná aj ústavným súdom (I. ÚS 43/97, I. ÚS 215/03). Máme za to, že v danej veci z dôvodov vyššie uvedených sú naplnené predpoklady aj pre poskytnutie ochrany ústavným súdom. Procesným postupom všeobecných súdov došlo totiž aj k porušeniu čl. 46 ústavy a čl. 6. Dohovoru. Všeobecnými

súdmi uskutočnený výklad hmotnoprávných predpisov (§ 1 ods. 2, § 394 ods. 2 OBZ v spojení s § 107 OZ) v konečnom dôsledku totiž vykazujú značný stupeň arbitrálnosti čoho dôkazom je, že svojvoľný výklad príslušných ustanovení zákona ktorý je v zrejmom rozpore so znením všeobecnezáväzných právnych predpisov, čím súdy zásadným spôsobom zmenili ich význam. Preto aj pri rešpektovaní ustálenej judikatúry Ústavného súdu (napr. I. ÚS 37/97, I. ÚS 38/97) rozhodnutia súdov v danej veci znamenajú porušenie čl. 46 ústavy a sú nezlučiteľné aj s čl. 6 Dohovoru. Zmyslom práva na súdnu ochranu je totiž umožniť každému reálny prístup k súdu, tak aby sa zabezpečilo právo na spravodlivé súdne konanie (napr. I. ÚS 56/01).

Podľa čl. 124 Ústavy nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti je Ústavný súd SR, do právomoci ktorého okrem iného podľa čl. 127 ods. 1 Ústavy SR patrí aj rozhodovanie „... o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.“ Podrobnosti pritom stanovuje zákon č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu SR v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon č. 38/1993 Z. z.).

Z uvedeného je zrejmé, že v uvedenej veci je daná právomoc Ústavného súdu SR na prerokovanie a rozhodnutie našej sťažnosti, ktorou namietame porušenie nášho základného práva priznaného čl. 46 Ústavy a čl. 6 Dohovoru porušovateľmi základného práva 1/ a 2/ (...)

Z vyššie uvedeného vyplýva, že rozsudkom porušovateľa základného práva 1/ vo veci č. k. Krajského súdu v Trnave sp. zn. 19 Cb 258/01 a rozsudkom porušovateľa základného práva 2/ vo veci Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4 Obo 57/03-207 bolo porušené naše základné právo priznané čl. 46 Ústavy porušovateľmi základného práva 1/ a 2/ ako aj právo priznané čl. 6 Dohovoru v spojení s čl. 20 Ústavy a čl. 1 Dodatkového protokolu č. 1 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Zároveň navrhujeme, aby Ústavný súd podľa ustanovenia § 56 ods. 2 zákona č. 38/1993 Z. z. zrušil

rozhodnutia porušovateľov základného práva 1/ a 2/ a to rozsudok Krajského súdu v Trnave č. k. 19 Cb 258/01-161 z 19. 02. 2003 a rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 4 Obo 57/03-207 z 26. 02. 2004.»

Na základe uvedených skutočností sťažovateľka navrhla, aby ústavný súd rozhodol nálezom, v ktorom vysloví:

„1. Krajský súd v Trnave vo veci vedenej pod sp. zn. 19 Cb 258/01 a Najvyšší súd Slovenskej republiky vo veci vedenej pod sp. zn. 4 Obo 57/03 porušili právo obchodnej spoločnosti NAFTA, a. s. G., G. vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 a čl. 1 Dodatkového protokolu č. 1 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a domáhať sa jeho ochrany podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 Dohovoru o ochrane práv a základných slobôd.

2. Rozsudok Krajského súdu v Trnave č. k. 19 Cb 258/01-161 z 19. 02. 2003 a rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 4 Obo 57/03-207 z 26. 02. 2004 zrušuje a vec vracia Krajskému súdu v Trnave na ďalšie konanie.

3. Krajský súd v Bratislave a Najvyšší súd Slovenskej republiky sú povinné spoločne a nerozdielne uhradiť obchodnej spoločnosti NAFTA, a. s., G. trovy konania pred Ústavným súdom Slovenskej republiky.“

Krajský súd sa k sťažnosti vyjadril takto:

„Vo veci sťažnosti NAFTA, a. s., G., zastúpenej advokátom JUDr. J. K., Ak B., ktorou sťažovateľka namietla porušenie jej základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a práva podľa čl. 1 Dodatku protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Krajský súd v Trnave ako súd prvého stupňa rozsudkom č. k. 19 Cb 258/01-61 uložil spoločnosti NAFTA, a. s. G.

povinnosť zaplatiť sumu 133.000.000,- Sk so 17,6 % úrokom z omeškania od 1. 7. 2000 do zaplatenia ako i povinnosť uhradiť trovy konania vo výške 2.448.372,- Sk. Rozhodnutie tunajšieho súdu bolo potvrdené i rozsudkom Najvyššieho súdu SR č. k. 4 Obo 57/03-207, keď na základe vykonaného dokazovania a hmotno-právneho posúdenia nároku dospel súd k záveru, že námietka premlčania, ktorú v konaní vzniesla žalovaná spoločnosť – sťažovateľka, nie je dôvodná, pretože na posudzovanie plynutia lehoty premlčania sa ustanovenia Občianskeho zákonníka neaplikujú, ale vec sa posudzuje podľa ustanovení a lehôt uvedených v Obchodnom zákonníku.“

Krajský súd Trnava pri rozhodnutí o veci vychádzal zo znenia ustanovení Obchodného zákonníka, právnych názorov vyslovených Najvyšším súdom SR v podobných veciach a právnej judikatúry, podľa ktorej dĺžku premlčacej doby pre vydanie bezdôvodného obohatenia upravuje Obchodný zákonník a premlčacia doba je 4 roky, keď žiadnu osobitnú premlčaciu dobu v súvislosti s právom na vydanie bezdôvodného obohatenia tento právny predpis nestanovuje.

K tejto problematike boli vydané a publikované i rozhodnutia Najvyššieho súdu SR ako súdu dovolacieho, ktoré prezentujú rovnaký právny názor, z akého vychádzal pri posúdení veci i Krajský súd Trnava a z ktorého i súdy nižšieho stupňa vychádzajú.

Vzhľadom na tieto skutočnosti navrhujeme, aby Ústavný súd Slovenskej republiky vyslovil, že sťažovateľom označené základné práva neboli porušené.

Zároveň Vám oznamujeme, že v súlade s § 30 ods. 2 zák. č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky súhlasíme, aby bolo upustené od ústneho pojednávania.“

Najvyšší súd vo vyjadrení k sťažnosti uviedol:

«Ústavnú sťažnosť navrhujeme zamietnuť. Podľa nášho názoru vo veci nie sú splnené všeobecné predpoklady pre poskytnutie ochrany ústavným súdom. Zo strany

krajského súdu a toľôž zo strany Najvyššieho súdu totiž v žiadnom prípade nešlo o svojvoľný, či neospravedlniteľný alebo neudržateľný výklad príslušných ustanovení zákona (výklad týkajúci sa dĺžky premlčacej doby), ako to tvrdí sťažovateľ. Aj keď vo všeobecnosti nepopierame právomoc ústavného súdu preskúmať rozhodnutie všeobecného súdu z hľadiska, či ním nedošlo k porušeniu základných práv a slobôd, ako to vymedzuje čl. 127 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, domnievame sa, že v danej veci nejde o prípad predpokladaný uvedeným článkom ústavy. Všeobecné súdy sú ústavou povolané chrániť nielen zákonnosť, ale aj ústavnosť. Preto je právomoc ústavného súdu subsidiárna a nastupuje až vtedy, ak nie je daná právomoc všeobecných súdov (I. ÚS 13/2001),

Skutočnosť, že ústavný súd netvorí časť sústavy všeobecných súdov, ho vylučuje z možnosti preskúmať zákonnosť konania všeobecných súdov. Z tejto skutočnosti vyplýva, že v žiadnom prípade nemôže preskúmať dodržiavanie a aplikáciu takých ustanovení procesných predpisov, ktoré sú prejavom nezávislého postavenia súdu.

Úlohou súdnej ochrany ústavnosti poskytovanej Ústavným súdom Slovenskej republiky nie je chrániť občana pred skutkovými a právnymi omylmi všeobecných súdov, ale chrániť ho pred takými zásahmi do jeho práv, ktoré sú z ústavného hľadiska neospravedlniteľné a neudržateľné (I. ÚS 17/2001). Ústavný súd Slovenskej republiky a všeobecné súdy Slovenskej republiky predstavujú dva samostatné systémy súdnej moci, vzájomne sa nenahradzujúce a nie sú vo vzťahu nadriadenosti a podriadenosti.

V uvedenej veci všeobecné súdy rozhodli v medziach svojej právomoci vyplývajúcej z čl. 141 ods. 1 ústavy. Súdy oboch stupňov (t. j. súd prvého stupňa, ako aj súd odvolací) postupovali v súlade s doterajšou súdnou praxou, ako ju prezentoval najvyšší orgán všeobecného súdnictva, a to Najvyšší súd Slovenskej republiky v podobe rozhodnutia jeho dovolacieho senátu, ako aj judikačnej činnosti obchodného kolégia. Ich rozhodnutie i právny záver v otázke plynutia a doby premlčania považujem za správny. V tomto smere poukazujem predovšetkým na rozhodnutie NS SR z 23. októbra 2001 sp. zn. M Obdo V 2/2000. Ide o rozhodnutie päťčlenného dovolacieho senátu, ktorý zaujal stanovisko, že ustanoveniami Obchodného zákonníka sa spravuje nielen začiatok plynutia ale aj dĺžka

premlčacej doby na vrátenie plnenia uskutočneného podľa neplatnej obchodnej zmluvy. Takýto výklad príslušných ustanovení Obchodného zákonníka (§ 394 v spojení s § 397) si osvojilo aj obchodné kolégium, ktoré na svojom zasadnutí rozhodlo o uverejnení tohto rozhodnutia v Zbierke stanovísk NS SR a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky. Rozhodnutie bolo uverejnené pod číslom 34 v čiastke 2 ročníka 2002. Závery uvedeného rozhodnutia považujem za správne, v plnom rozsahu na ne poukazujem a stručne ich doplním.

I keď nemáme k dispozícii spis, z obsahu rozhodnutí oboch súdov vyplýva, že obaja účastníci sú podnikatelia a právny vzťah medzi nimi vznikol v súvislosti so zmluvami týkajúcimi sa cenných papierov. Ide teda o obchodný záväzkový vzťah, tak ako je definovaný v § 261 Obchodného zákonníka a spravuje sa Obchodným zákonníkom, čo napokon zrejme nepopiera ani sťažovateľ. Sporným je jedine, či sa právo na vydanie plnenia poskytnutého z neplatnej zmluvy premlčuje v trojročnej premlčacej dobe upravenej v § 101 Obč. zák. alebo v štvorročnej podľa § 397 Obch. zák.

Obchodný zákonník má komplexnú úpravu premlčania obsiahnutú v §§ 391 až 408. Upravuje začiatok a plynutie premlčacej doby i jej dĺžku. Stotožňujem sa s tvrdením sťažovateľa, že § 394 ods. 2 (rovnako ako ods. 1) Obch. zák. upravuje len začiatok plynutia premlčacej doby na vydanie plnenia uskutočneného z neplatnej zmluvy, nie jej dĺžku. Tú stanovuje § 397 Obch. zák. Je to zrejme z celkového usporiadania úpravy premlčania v hlave I, tretej časti, v dieli XI, najmä v oddieli 3 nadpísanom „Začiatok a trvanie premlčacej doby“ a zo systematického zaradenia § 397. V §§ 391 až 396 sa upravuje začiatok plynutia premlčacej doby pre jednotlivé práva, v § 397 sa stanovuje všeobecná štvorročná premlčacia doba a v nasledujúcich §§ výnimky z všeobecnej doby a zároveň začiatok plynutia premlčacej doby pri právach kde je stanovená iná ako všeobecná doba. Nezodpovedá skutočnosti, že § 397 je jediným ustanovením Obchodného zákonníka, ktoré upravuje dĺžku premlčacej doby. Jej dĺžku upravuje aj § 398 (10 ročná ako maximálna pri náhrade škody), § 389 (jednoročná pri právach, ktoré vznikli zo škody na dopravovaných veciach) a v konečnom dôsledku aj v § 401. Ustanovenie § 397 sa nepochybne vzťahuje prinajmenšom na premlčanie tých práv, pri ktorých je začiatok plynutia premlčacej doby

výslovne upravený v predchádzajúcich paragrafoch. Obchodný zákonník tak aj pre prípad vrátenia plnenia uskutočneného podľa neplatnej zmluvy stanovuje premlčaciu dobu, čo vylučuje použitie úpravy Občianskeho zákonníka o premlčaní (§ 1 ods. 2 Obch. zák.). Potrebu použitia niektorého ustanovenia Obč. zákonníka nie je možné vyvodit' ani s poukazom na slovné spojenie použité v § 397 „ak zákon neustanovuje pre jednotlivé práva inak“. Ak by sa, vychádzajúc z uvedeného ustanovenia, mala aplikovať iná ako štvorročná premlčacia doba, musel by príslušný zákon stanoviť, že na premlčanie konkrétneho práva, v tomto prípade vydania plnenia z neplatnej obchodnej zmluvy alebo vzniklého odstúpením od obchodnej zmluvy, sa použije iná premlčacia doba. Občiansky zákonník, ani iný zákon však takéto ustanovenie nemá. Nie je ním § 101 Obč. zák., ktorý stanovuje všeobecnú premlčaciu dobu pre občianskoprávne vzťahy, ktorá sa použije ak nie je v ďalších ustanoveniach uvedené inak. Nie je ním ani § 107, ktorý je vo vzťahu k § 101 špeciálnym ustanovením a tiež neuvádza, že sa tam uvedené doby použijú aj na premlčanie práv, ktoré sú uvedené v § 394 Obch. zák. Ak by sme prijali názor, že sa na uvedený vzťah má použiť premlčacia doba z Občianskeho zákonníka, znamenalo by to, že jeden konkrétny vzťah (premlčanie určitej pomerne úzkej skupiny práv) by bol upravený v dvoch rôznych zákonoch – v jednom začiatok plynutia premlčacej lehoty a v druhom jej dĺžka, hoci inak prvý zákon tiež dĺžku premlčacej doby upravuje. Určite by to bol v našom právnom poriadku ojedinelý a nezvyklý spôsob úpravy, ktorý by dával oprávnený dôvod k úvahám o zmysle § 394 ods. 1, ods. 2 a dôvodu jeho zaradenia do Obchodného zákonníka (ale aj § 391).

Napokon vzhľadom na odlišnú koncepciu úpravy premlčania v § 394 ods. 1, ods. 2 Obch. zák. (jedna objektívna premlčacia doba) a v § 107 Obč. zák. (jedna subjektívna a dve objektívne doby), by pri snahe použiť premlčaciu dobu stanovenú v § 107 na posudzovaný prípad vznikol problém, ktorú z troch tam upravených lehôt použiť. Problematika režimu záväzkových vzťahov, do ktorých vstupujú podnikatelia pri svojej podnikateľskej činnosti a nie sú upravené v obchodnom zákonníku je širšia. Keďže sťažnosťou napadnuté rozhodnutie sa týka len plnenia prijatého na základe neplatnej obchodnej zmluvy, ktorého spôsob premlčania, je v Obchodnom zákonníku výslovne upravený, nepovažujem za potrebné bližšie sa zaoberať premlčaním práva na vydanie bezdôvodného obohatenia

v obchodných vzťahoch, ktoré vzniklo inak ako odstúpením od zmluvy plnením z neplatnej zmluvy (§ 394 ods. 1, ods. 2).

Sťažovateľ s odôvodnením, že danej problematike je v slovenskej literatúre a judikatúre venovaná malá pozornosť odkazuje na niektoré pramene z Českej republiky (nezmieňuje sa o spomenutom rozhodnutí NS SR uverejnenom v zbierke rozhodnutí). Dovolím si preto stručnú poznámku k niektorým z nich a najmä poukázať na iné, predovšetkým aktuálnejšie rozhodnutia Najvyššieho súdu Českej republiky. Sťažovateľom spomenuté rozhodnutie 29 Obdo 55/2001 zo 14. marca 2002 rieši premlčanie práva na vydanie bezdôvodného plnenia, ktoré vzniklo plnením bez právneho dôvodu, keď žalovaná prijala platby, ktoré boli uskutočnené omylom. Ide teda o iný skutkový i právny základ plnenia ako je v predmetnej veci. Naproti tomu za zásadné považujem rozhodnutie NS ČR z 18. júna 2003 sp. zn. 35 Odo 619/2002. Ide o rozhodnutie tzv. veľkého senátu obchodného kolégia, ktoré zjednocuje súdnu prax pri riešení premlčania práva na vydanie bezdôvodného obohatenia v obchodných vzťahoch. Okrem iného reaguje aj na rozhodnutie sp. zn. 25 Cdo 2250/2000, na ktoré poukazuje sťažnosť. Rozhodnutie bolo pôvodne uverejnené pod č. C 2003 vo zväzku 26 publikácie Soubor rozhodnutí Nejvyššího soudu (Beckova edice Judikatura) a neskôr bolo uverejnené v oficiálnej Sbirke soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2004, čiastka 3 pod č. 26. Podľa stanoviska vysloveného v rozhodnutí, premlčanie práva na vydanie bezdôvodného obohatenia, ktoré vzniklo medzi podnikateľmi pri ich podnikateľskej činnosti prijatím plnenia z právneho dôvodu, ktorý odpadol, sa riadi Obchodným zákonníkom. V tomto rozhodnutí NS ČR pripomenul aj záver Ústavného súdu ČR z 8. júla 1999 sp. zn. III. ÚS 140/99, podľa ktorého rozhodujúce pri riešení, ktorý právny predpis sa má použiť, je podstata spoločenského vzťahu, v ktorom podnikateľ vystupoval. Z uvedeného stanoviska vychádzajú ďalšie rozhodnutia NS ČR napríklad rozsudok z 27. augusta 2003 sp. zn. 29 Odo 813/2001, ktorého právna veta (prakticky rovnakého znenia ako v spomenutom uverejnenom rozhodnutí NS SR) bola uverejnená v publikácii Soubor rozhodnutí Nejvyššího soudu, v zošite 28, pod č. C 2293 (str. 15) alebo v rozhodnutí z 21. augusta 2003 sp. zn. 29 Odo 383/2001 uverejnenom v rovnakom zošite pod č. C 2448 (str. 40 - 41). Pokiaľ ide o českú literatúru, názor že právo na vydanie plnenia uskutočneného z neplatnej zmluvy sa premlčuje v štvorročnej

lehote nie je ojedinelý a zastáva ho aj Komentár k obchodnímu zákonníku autorky prof. JUDr. P. (Linde Praha 1998, 2 vydanie, tretí diel str. 496).

Ústavnú sťažnosť navrhujeme zamietnuť aj z dôvodu, že vo veci neboli vyčerpané všetky opravné prostriedky. V zmysle § 243e OSP proti uvedeným rozhodnutiam súdov môže ešte generálny prokurátor podať mimoriadne dovolanie.

Vzhľadom na závažnosť ústavnej sťažnosti, ako aj celkový dopad rozhodnutia ústavného súdu na postavenie Najvyššieho súdu (ak by ústavný súd preskúmaval nielen ústavnosť, ale aj zákonnosť rozhodnutí všeobecných súdov, stal by sa de facto najvyšším súdnym orgánom všeobecného súdnictva) žiadame, aby vo veci bolo nariadené ústne pojednávanie.»

Správca konkurznej podstaty vo vyjadrení k sťažnosti uviedol:

«Záveru sťažovateľa o porušení zákona v citovaných rozhodnutiach súdov pre ich rozpor s hmotnoprávnymi predpismi je nesprávny.

Sťažovateľ tvrdí, že v literatúre a judikatúre v SR je venovaná tejto otázke „skromná pozornosť“ a preto poukazuje na niektoré pramene z Českej republiky, menovite na tri rozsudky súdov Českej republiky.

1. V prvom rade treba poukázať na to, že NS SR sa s uvedenou problematikou zaoberal už skôr, než súdy oboch stupňov vydali sťažovateľom namietané rozsudky. Konkrétne NS SR v rozsudku z 23. 10. 2001 sp. zn. M Obdo V 2/2000 (ako dovolací súd v 5-člennom senáte) konštatoval, že „právo na vrátenie plnenia uskutočneného podľa neplatnej obchodnej zmluvy sa premlčuje v štvorročnej premlčacej dobe podľa § 397 Obchodného zákonníka, ktorá začína plynúť odo dňa, keď k plneniu došlo“ (znenie právnej vety v Zbierke rozhodnutí a stanovísk súdov SR ročník 2/2002, pod č. 34/2002, s. 66).

NS SR došiel k záveru, že použitie § 107 OZ pre obchodnoprávne vzťahy nie je možné preto, že toto ustanovenie upravuje tak dvojročnú subjektívnu (ods. 1) ako aj trojročnú resp. desaťročnú objektívnu premlčaciu lehoty (ods. 2) a u každej z týchto lehôt je stanovený odlišný začiatok ich plynutia. Ide o všeobecnú úpravu premlčania práva na vydanie bezdôvodného obohatenia, ktorá sa uplatňuje pre všetky prípady bezdôvodného obohatenia. Premlčanie práva na vrátenie plnenia uskutočneného podľa neplatnej zmluvy však upravuje ObZ v § 394 ods. 2 odchylné tým, že stanovuje, že premlčacia doba začína plynúť odo dňa, keď k plneniu došlo. Začiatok plynutia premlčacej doby je tak viazaný len na objektívnu skutočnosť. Toto ustanovenie je vo vzťahu k ustanoveniu § 107 OZ ustanovením špeciálnym, ktoré upravuje premlčanie len jedného druhu bezdôvodného obohatenia – bezdôvodné obohatenie získané plnením z neplatnej obchodnej zmluvy. Preto pre stanovenie začiatku plynutia doby, v ktorej sa uplatnené právo premlčalo, treba použiť ustanovenie § 394 ods. 2 ObZ. Premlčacia doba je v tomto prípade štyri roky podľa § 397 ObZ. Obchodný zákonník pre právo navrátenie plnenia z neplatnej zmluvy žiadnu osobitnú premlčaciu dobu nestanovuje. Neustanovuje ju však ani OZ v ustanovení § 107, pretože týmto ustanovením sa začiatok plynutia a dĺžka premlčacej doby na vydanie bezdôvodného obohatenia spravuje len, ak ho iný zákon neupravuje inak, pričom toto ustanovenie je vo vzťahu k ustanoveniu § 101 OZ samo ustanovením špeciálnym. Keďže ObZ premlčanie práva na vydanie bezdôvodného obohatenia získaného formou plnenia z neplatnej zmluvy upravuje, nie je možné, vzhľadom na § 1 ods. 2 ObZ na premlčanie tohto práva použiť ustanovenie § 107 OZ.

Obdobne rozhodli KS v Trnave a NS SR v posudzovanej veci, pričom taktiež posudzovali premlčanie práva na vydanie bezdôvodného obohatenia, ktoré vzniklo na základe neplatnej zmluvy.

NS SR v rozsudku z 26. 2. 2004 sa výslovne na tento judikát odvoláva.

2. Obdobné názory boli publikované v SR napríklad v článku Prof. JUDr. J. B., CSc. v periodiku Právo a podnikanie č. 11/2002 s. 10.

3. *Sťažovateľ na podporu svojich záverov o použiteľnosti § 107 OZ sa odvolal na tri rozsudky súdov v ČR. Z nich dva (rozsudok sp. zn. 5 Cmo 266/2001 sa mi nepodarilo identifikovať) sa však nezaoberajú obdobnou problematikou, ale premlčením práva na vydanie bezdôvodného obohatenia, ktoré vzniklo bez právneho dôvodu (29 Odo 55/2001) resp. na základe právneho dôvodu, ktorý odpadol (25 Cdo 2250/2000).*

4. *Napriek tomu, že tieto pramene nie sú v rozpore s posudzovaným prípadom premlčania bezdôvodného obohatenia z neplatnej zmluvy dovoľujem si poukázať na to, že aj Najvyšší súd ČR už viackrát rozhodol, že právo na vydanie bezdôvodného obohatenia z neplatnej zmluvy sa premlčuje podľa § 397 ObZ v lehote 4 rokov a rovnaký názor vyslovil aj o premlčení práva na vydanie iných foriem bezdôvodného obohatenia.*

V tomto smere príkladmo uvádzam:

a) *NS ČR v rozsudku tzv. veľkého senátu z 18. 6. 2003 sp. zn. 35 Odo 619/2002 došiel k záveru, že právna úprava bezdôvodného obohatenia v OZ je komplexná a uplatňuje sa ako pre občianskoprávne tak aj pre obchodnoprávne záväzkové vzťahy (§ 1 ods. 2 ObZ) a že aj právna úprava premlčania v ObZ má komplexnú povahu. Skutočnosť, že ObZ u bezdôvodného obohatenia výslovne neupravuje začiatok premlčacej doby a jej dĺžku neznamena nutnosť aplikácie právnej úpravy OZ ale znamená iba to, že tieto otázky je potrebné riešiť podľa všeobecných ustanovení ObZ o premlčení (§ 391 a 397).*

b) *Rovnako, t. j. za použitia 4-ročnej premlčacej doby podľa § 397 ObZ, posúdil NS ČR otázku premlčania aj v iných rozhodnutiach, napríklad v rozsudku z 27. 8. 2003 sp. zn. 29 Odo 813/2001 (bezdôvodné obohatenie z neplatnej zmluvy), v rozsudku z 21. 8. 2003 sp. zn. 29 Odo 383/2001 (bezdôvodné obohatenie z plnenia bez právneho dôvodu), z 18. 6. 2003 sp. zn. 35 Odo 619/2002 (bezdôvodné obohatenie z plnenia na základe právneho dôvodu, ktorý odpadol) a podobne.*

Z uvedeného vyplýva, že oba sudy rozhodli na základe správneho a zákonného výkladu všeobecne záväzných právnych predpisov, v súlade s ustálenou judikatúrou a svoje závery aj spoľahlivo a vyčerpávajúco odôvodnili.

Podľa konštantnej judikatúry ústavného súdu tento súd nie je oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu vo veci samej. Ústavný súd zásadne nemá oprávnenie preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol alebo nebol náležite zistený skutkový stav a aké skutkové a právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil (napr. II. ÚS 21/96, I. ÚS 4/00, I. ÚS 13/01, I. ÚS 17/01). Inými slovami, úlohou ústavného súdu nie je zastupovať všeobecné sudy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne medzinárodnou zmluvou podľa čl. 11 ústavy.»

II.

Odôvodnenie napadnutých rozsudkov krajského súdu a najvyššieho súdu

Ústavný súd z odôvodnení napadnutých rozsudkov krajského súdu a najvyššieho súdu vybral tie časti, ktoré sa priamo vzťahujú na námietky uvedené v sťažnosti doručenej ústavnému súdu.

Krajský súd napadnutý rozsudok odôvodnil takto:

„Žalovaný tvrdil, že poskytnutá platba nemusela byť hrazená v súvislosti so zmluvou o spätnom odkupe akcií, ale mohla byť i plnením z iného obchodného záväzkového vzťahu, ktorý však nevedel konkretizovať. Uvedené tvrdenia súd nepovažoval za pravdivé a skutkovo podložené, pretože vypočutí svedkovia, ktorí v rozhodnom čase boli štatutárnymi zástupcami spoločnosti uviedli, že žalovaný so spoločnosťou GALA, a. s. žiadne iné obchodné vzťahy nemal.

Žalovaný namietal pravosť a správnosť dátumu uzatvorenia zmluvy uvedený na exemplári, ktorý predložil žalobca i z toho dôvodu, že v súvislosti s úhradami neboli vystavené žiadne daňové či účtovné doklady, ktoré by preukazovali dôvodnosť poskytnutého plnenia.

Uzavretie zmluvy o spätnom odkupe akcií je právnym úkonom, ktorý v súlade s ust. § 34 a nasl. Občianskeho zákonníka musí pre svoju platnosť vykazovať základné podmienky a náležitosti, ktoré sa týkajú samotného prejavu.

Podľa § 37 ods. 1 Občianskeho zákonníka právny úkon sa musí urobiť slobodne a vážne, určite a zrozumiteľne; inak je neplatný.

Neplatný je taký právny úkon, ktorý nemá niektorú z podstatných náležitostí, ktoré zákon pod sankciou neplatnosti požaduje. Medzi dôvody absolútnej neplatnosti právneho úkonu patrí nedostatok slobody a vážnosti vôle, neurčitosť a nezrozumiteľnosť prejavu vôle. Určitosť právneho úkonu sa musí týkať podstatných zložiek obsahu právneho úkonu a predmetu, ktorého sa tento právny úkon týka a určitosť prejavu je požiadavkou právnej istoty. Okrem toho právny úkon musí byť zrozumiteľný tak, aby jasne vyjadroval, čo ním chcel účastník vyjadriť. Pokiaľ nie sú splnené podstatné náležitosti právneho úkonu uvedené v § 37 ods. 1 Občianskeho zákonníka ide o právny úkon absolútne neplatný, ktorý nemožno zhojiť ani dodatočným schválením prípadne ho konvalidovať a súd na absolútnu neplatnosť prihliada z úradnej povinnosti.

Deň podpisu zmluvy o spätnom odkupe akcií súd považoval za podstatnú náležitosť zmluvy ako právneho úkonu v súvislosti s určitosťou a zrozumiteľnosťou prejavu, a to z toho dôvodu, že v lehote určenej v súvislosti odo dňa podpisania zmluvy mala spoločnosť GALA a. s. zaplatiť kúpnu cenu žalovanému a nesplnenie tejto povinnosti bolo spojené s následkom neplatnosti zmluvy.

Dokazovaním vykonaným súdom sa nepodarilo objektívne zistiť a ustáliť deň, kedy bola zmluva podpísaná, keď účastníci konania súdu predložili rozdielne originálne vyhotovenia zmluvy, žalobca s dátumom, žalovaným bez dátumu a žalovaný, ktorý sa preukazoval vyhotovením bez určenia dňa podpisu zmluvy tvrdil, že deň podpísania zmluvy žalobca na svoje vyhotovenie dodatočne dopísal, preto nemôže od takéhoto určenia počítať lehotu pre plnenie a uvedený právny úkon je absolútne neplatný.

V závere dokazovania obaja účastníci konania zhodne uviedli, že právny úkon označený ako zmluva o spätnom odkupe akcií považujú za absolútne neplatný z dôvodu jeho neurčitosti v časti určenia dňa kúpy a odkupu predmetu zmluvy, ktorý sa mal počítať odo dňa podpísania zmluvy a z toho dôvodu žalobca žiadal priznať nárok na vrátenie poskytnutého plnenia s tým, že išlo o plnenie z neplatného právneho úkonu, ktoré z titulu prijatia bezdôvodného obohatenia musí žalovaný vydať.

Žalovaný tvrdil, že nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia je premlčaný.

Inštitút bezdôvodného obohatenia nie je v Obchodnom zákonníku definovaný, preto podľa § 1 ods. 2 Obchodného zákonníka je potrebné pre jeho posúdenie aplikovať ustanovenia Občianskeho zákonníka.

Podľa § 451 ods. 1 Občianskeho zákonníka kto sa na úkor iného bezdôvodne obohatí, musí obohatenie vydať.

Podľa § 451 ods. 2 Občianskeho zákonníka bezdôvodným obohatením je majetkový prospech získaný plnením bez právneho dôvodu, plnením z neplatného právneho úkonu alebo plnením z právneho dôvodu, ktorý odpadol, ako aj majetkový prospech získaný z nepoctivých zdrojov.

Podľa § 397 Obchodného zákonníka ak zákon neustanovuje pre jednotlivé práva inak, je premlčacia doba 4 roky.

Podľa § 394 ods. 2 Obchodného zákonníka pri práve na vrátenie plnenia uskutočneného podľa neplatnej zmluvy začína premlčacia doba plynúť odo dňa, keď k plneniu došlo.

Žalobca v konaní žiadal zaviazať žalovaného na zaplatenie žalovanej čiastky titulom vydania bezdôvodného obohatenia, ktoré žalovanému vzniklo tým, že mu žalobca poskytol peňažné prostriedky na základe zmluvy o spätnom odkupe akcií, ktorú súd v tomto konaní posúdil ako absolútne neplatný právny úkon. Vzťah medzi účastníkmi sa spravuje Obchodným zákonníkom - § 261 ods. 1 Obchodného zákonníka a teda má obchodný charakter.

Premlčanie práva na vrátenie plnenia poskytnutého z absolútne neplatného právneho úkonu podlieha úprave uvedenej v Obchodnom zákonníku a premlčacia lehota začína plynúť odo dňa, keď k plneniu došlo.

Spoločnosť GALA, s. s., K. plnenie poskytla dňa 4. 8. 1998 vo výške 125.000.000,- Sk a dňa 24. 8. 1998 vo výške 8.000.000,- Sk z čoho vyplýva, že premlčacia lehota začala plynúť odo dňa 5. 8. 1998 pre sumu 125.000.000,- Sk a uplynula by 5. 8. 2002, premlčacia lehota pre sumu 8.000.000,- Sk, ktorá bola uhradená dňa 24. 8. 1998 začala plynúť dňom 25. 8. 1998 a uplynula by dňa 25. 8. 2002.

Žaloba na súd bola podaná dňa 27. 12. 2001, teda ešte počas uplynutia 4-ročnej premlčacej lehoty.

Súd po vykonanom dokazovaní konštatoval, že plnenie poskytnuté spoločnosťou GALA, s. s., K. žalovanému na základe zmluvy o spätnom odkupe akcií je plnením z absolútne neplatného právneho úkonu, pretože v zmluve vzhľadom na jej obsah a význam absentuje podstatná náležitosť, ktorou je určitosť a zrozumiteľnosť prejavu spočívajúca v nemožnosti jednoznačne a bez akýchkoľvek pochybností určiť, od ktorého dňa (deň podpísania zmluvy, ktorý na jednom exemplári chýbal), malo nastať plnenie zo zmluvy vyplývajúce a z toho dôvodu je takýto právny úkon absolútne neplatným. Plnenie poskytnuté

z neplatného právneho úkonu je bezdôvodným obohatením, ktoré musí ten kto sa takto obohatil vydať. Plnenie z absolútne neplatného právneho úkonu prijal žalovaný, preto súd svojím rozhodnutím k tejto povinnosti žalovaného v celom rozsahu zaviazal keď konštatoval, že nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia nie je premlčaný, pretože žalobca svoj nárok uplatnil v rámci 4-ročnej premlčacej lehoty, ktorá sa na daný právny vzťah aplikuje.“

Najvyšší súd v odôvodnení svojho rozsudku uviedol tieto podstatné dôvody:

„... odvolací súd v plnom rozsahu stotožnil s právnym záverom súdu prvého stupňa, že medzi účastníkmi konania vznikol právny vzťah z absolútne neplatnej zmluvy o spätnom odkúpení akcií.

Právny vzťah medzi účastníkmi je založený odplatnou zmluvou, predmetom ktorej sú cenné papiere, čo je absolútny obchod, preto sa posudzuje podľa ustanovení Obchodného zákonníka. Popri Obchodnom zákonníku sa na obchodné vzťahy aplikuje aj Občiansky zákonník ako všeobecný právny predpis, upravujúci všetky majetkové vzťahy. Zo vzťahu Občianskeho zákonníka ako všeobecného právneho predpisu a Obchodného zákonníka ako zvláštného predpisu pre obchodné vzťahy vyplýva prednostná aplikácia Obchodného zákonníka (§ 1 ods. 2 Obchodného zákonníka). Občiansky zákonník sa použije na riešenie otázok, ktoré nie sú upravené v Obchodnom zákonníku. Preto pri posudzovaní otázok, ktoré nie sú v Obchodnom zákonníku upravené, je treba vychádzať z nutnosti ich riešenia a Občiansky zákonník sa použije len vtedy, keď nestačia ustanovenia Obchodného zákonníka.

Plnením z neplatnej obchodnej zmluvy vznikajú záväzky, ktoré majú tiež obchodný charakter. Dôsledky plnenia z neplatnej obchodnej zmluvy Obchodný zákonník neupravuje, preto treba pri riešení tejto otázky použiť príslušné ustanovenia Občianskeho zákonníka, ktoré upravujú bezdôvodné obohatenie v ustanovení § 451 Občianskeho zákonníka. Jedným z dôvodov získania bezdôvodného obohatenia je majetkový prospech, získaný plnením z neplatného právneho úkonu.

Odvolací súd sa stotožnil s názorom dovolacieho súdu, uvedeným v rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. M Obdo V 2/2000, podľa ktorého Občiansky zákonník upravuje v § 107 premlčanie práva na vydanie bezdôvodného obohatenia, a to tak stanovením dĺžky premlčacej doby (dvojročnej subjektívnej a trojročnej, resp. desaťročnej objektívnej), ako aj začiatku plynutia premlčacej doby. Dvojročná subjektívna doba začína plynúť odo dňa, keď sa oprávnený dozvie, že došlo k bezdôvodnému obohateniu, a kto sa na jeho úkor obohatil, trojročná, prípadne desaťročná premlčacia doba pri úmyselnom bezdôvodnom obohatení začína plynúť odo dňa, keď k obohateniu došlo. Ide o všeobecnú úpravu premlčania práva na vydanie bezdôvodného obohatenia, ktorá sa uplatňuje na všetky prípady bezdôvodného obohatenia, teda pre majetkový prospech, získaný plnením bez právneho dôvodu, plnením z neplatného právneho úkonu alebo plnením z právneho dôvodu, ktorý odpadol, ako aj prospech, získaný z nepoctivých zdrojov.

Premlčanie práva na vrátenie plnenia uskutočneného podľa neplatnej zmluvy však upravuje Obchodný zákonník v § 394 ods. 2 odchylné. Stanovuje, že premlčacia doba začína plynúť odo dňa, keď k plneniu došlo. Toto ustanovenie je vo vzťahu k ustanoveniu § 107 Občianskeho zákonníka ustanovením špeciálnym, ktoré upravuje premlčanie len jedného druhu bezdôvodného obohatenia – bezdôvodné obohatenie získané plnením z neplatnej obchodnej zmluvy. Na základe uvedeného pre stanovenie začiatku plynutia doby, v ktorej sa uplatnené právo premlčalo, treba použiť § 394 ods. 2 Obchodného zákonníka. Keďže Obchodný zákonník premlčanie práva na vydanie bezdôvodného obohatenia, získaného formou plnenia z neplatnej zmluvy upravuje, nie je možné vzhľadom na § 1 ods. 2 Obchodného zákonníka na premlčanie tohto práva ustanovenie § 107 Občianskeho zákonníka použiť. Platí to pre stanovenie začiatku plynutia premlčacej doby, i pre určenie jej dĺžky.

Súd prvého stupňa preto postupoval správne, keď žalobcom uplatnené právo na vrátenie plnenia z neplatnej zmluvy o odkupe akcií posúdil podľa § 397 Obchodného zákonníka a určil, že by sa premlčalo vo štvorročnej premlčacej dobe, ktorá začal plynúť odo dňa, keď k plneniu došlo.

Nezaplatením 133 000 000,- Sk žalobcovi sa žalovaný dostal do omeškania s plnením peňažného dlhu vo vzťahu upravenom Obchodným zákonníkom, preto mu vzniklo právo na zaplatenie úrokov z omeškania podľa § 369 Obchodného zákonníka, a to odo dňa nasledujúceho po doručení výzvy na vydanie bezdôvodného obohatenia. Po doplnení odôvodnenia rozhodnutia Najvyšší súd Slovenskej republiky dospel k záveru, že rozsudok súdu prvého stupňa je v napadnutej časti vecne správny, preto ho podľa § 219 O. s. p. potvrdil.“

III.

Východiská

Sťažovateľka sa svojou sťažnosťou domáha vyslovenia porušenia jej základného práva upraveného v čl. 46 ods. 1 ústavy, podľa ktorého „Každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde...“, a porušenia práva upraveného v čl. 6 ods. 1 dohovoru, podľa ktorého „Každý má právo na to, aby jeho vec bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom...“, ako aj práva podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom krajského súdu z 19. februára 2003 sp. zn. 19 Cb 258/01 a rozsudkom najvyššieho súdu z 26. februára 2004 sp. zn. 4 Obo 57/03.

Základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy zaručuje, že každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Do obsahu základného práva na súdnu ochranu patrí aj právo každého na to, aby sa v jeho veci rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy, ktorá môže mať základ v platnom právnom poriadku Slovenskej republiky alebo v takých medzinárodných zmluvách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom, ktorý predpisuje zákon.

Súčasne má každý právo na to, aby sa v jeho veci vykonal ústavne súladný výklad aplikovanej právnej normy. Z toho vyplýva, že k reálnemu poskytnutiu súdnej ochrany dôjde len vtedy, ak sa na zistený stav veci použije ústavne súladne interpretovaná platná a účinná právna norma (IV. ÚS 77/02).

Podstata základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy spočíva v oprávnení každého domáhať sa ochrany svojich práv na súde. Tomuto oprávneniu zodpovedá povinnosť súdu nezávisle a nestranne vo veci konať tak, aby bola právu, ktorého porušenie sa namieta, poskytnutá ochrana v medziach zákonov, ktoré tento článok ústavy o základnom práve na súdnu ochranu vykonávajú (čl. 46 ods. 4 ústavy v spojení s čl. 51 ústavy), v danom prípade Občianskeho zákonníka a Obchodného zákonníka. Reálne uplatnenie základného práva na súdnu ochranu teda predpokladá, že účastníkovi súdneho konania sa táto ochrana v zákonom predpokladanej kvalite poskytne.

IV.

Hodnotenie záverov rozsudkov a vyjadrení krajského súdu a najvyššieho súdu

Základnou spornou otázkou, ktorú sťažovateľka namieta v súvislosti s porušením jej základného práva na právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, je otázka spôsobu premlčania plnenia prijatého na základe neplatnej obchodnej zmluvy, otázka aplikácie príslušných ustanovení na začiatok plynutia a dĺžku premlčacej doby vo vzťahu k vráteniu plnenia uskutočneného podľa neplatnej obchodnej zmluvy.

Krajský súd odôvodnil to, že k premlčaniu uplatneného nároku na vydanie bezdôvodného obohatenia nedošlo nasledovne:

„Inštitút bezdôvodného obohatenia nie je v Obchodnom zákonníku definovaný, preto podľa § 1 ods. 2 Obchodného zákonníka je potrebné pre jeho posúdenie aplikovať ustanovenia Občianskeho zákonníka.

Podľa § 451 ods. 1 Občianskeho zákonníka kto sa na úkor iného bezdôvodne obohatí, musí obohatenie vydať.

Podľa § 451 ods. 2 Občianskeho zákonníka bezdôvodným obohatením je majetkový prospech získaný plnením bez právneho dôvodu, plnením z neplatného právneho úkonu alebo plnením z právneho dôvodu, ktorý odpadol, ako aj majetkový prospech získaný z nepoctivých zdrojov.

Podľa § 397 Obchodného zákonníka ak zákon neustanovuje pre jednotlivé práva inak, je premlčacia doba 4 roky.

Podľa § 394 ods. 2 Obchodného zákonníka pri práve na vrátenie plnenia z bezdôvodného obohatenia uskutočneného podľa neplatnej zmluvy začína premlčacia doba plynúť odo dňa, keď k plneniu došlo. (...)

Premlčanie práva na vrátenie plnenia poskytnutého z absolútne neplatného právneho úkonu podlieha úprave uvedenej v Obchodnom zákonníku a premlčacia doba začína plynúť odo dňa, keď k plneniu došlo.“

Najvyšší súd odôvodnenie rozsudku krajského súdu doplnil a dodal:

„Dôsledky plnenia z neplatnej obchodnej zmluvy Obchodný zákonník neupravuje, preto treba pri riešení tejto otázky použiť príslušné ustanovenia Občianskeho zákonníka, ktoré upravujú bezdôvodné obohatenie v ustanovení § 451 Občianskeho zákonníka. (...)

Premlčanie práva na vrátenie plnenia uskutočneného podľa neplatnej zmluvy však upravuje Obchodný zákonník v § 394 ods. 2 odchylné. Stanovuje, že premlčacia doba začína plynúť odo dňa, keď k plneniu došlo. Toto ustanovenie je vo vzťahu k ustanoveniu § 107 Občianskeho zákonníka ustanovením špeciálnym, ktoré upravuje premlčanie len jedného druhu bezdôvodného obohatenia – bezdôvodné obohatenie získané plnením z neplatnej obchodnej zmluvy. Na základe uvedeného pre stanovenie začiatku plynutia doby, v ktorej sa uplatnené právo premlčalo, treba použiť § 394 ods. 2 Obchodného zákonníka. Keďže Obchodný zákonník premlčanie práva na vydanie bezdôvodného obohatenia, získaného formou plnenia z neplatnej zmluvy upravuje, nie je možné vzhľadom na § 1 ods. 2 Obchodného zákonníka na premlčanie tohto práva ustanovenie § 107 Občianskeho zákonníka použiť. Platí to pre ustanovenie začiatku plynutia premlčacej doby, i pre určenie jej dĺžky.“

V konkrétnom prípade krajský súd argumentoval nasledovne:

„Spoločnosť GALA, a. s., K. plnenie poskytla dňa 4. 8. 1998 vo výške 125. 000. 000,- Sk a dňa 24. 8. 1998 vo výške 8. 000. 000,- Sk z čoho vyplýva, že premlčacia doba začala plynúť odo dňa 5. 8. 1998 pre sumu 125. 000. 000,- Sk a uplynula by 5. 8. 2002, premlčacia lehota pre sumu 8. 000. 000, - Sk, ktorá bola uhradená dňa 24. 8. 1998 začala plynúť dňom 25. 8. 1998 a uplynula by dňa 25. 8. 2002.

Žaloba na súd bola podaná dňa 27. 12. 2001, teda ešte počas uplynutia 4-ročnej premlčacej lehoty.

Súd po vykonanom dokazovaní konštatoval, že plnenie poskytnuté spoločnosťou GALA, a. s., K. žalovanému na základe zmluvy o spätnom odkupe akcií je plnením z absolútne neplatného právneho úkonu, pretože v zmluve vzhľadom na jej obsah a význam absentuje podstatná náležitosť...

Plnenie poskytnuté z neplatného právneho úkonu je bezdôvodným obohatením, ktoré musí ten kto sa takto obohatil vydať. Plnenie z absolútne neplatného právneho úkonu prijal žalovaný, preto súd svojím rozhodnutím k tejto povinnosti žalovaného v celom rozsahu zaviazal keď konštatoval, že nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia nie je premlčaný, pretože žalobca svoj nárok uplatnil v rámci 4-ročnej premlčacej lehoty, ktorá sa na daný právny vzťah aplikuje.“

Ústavný súd k danej problematike sumarizuje základnú aplikačnú a výkladovú líniu takto:

Všeobecný súd má pri aplikácii právnej normy vychádzať z racionálnej argumentácie, ktorá vylučuje akúkoľvek ľubovôľu vo výklade, a súčasne zabezpečiť aj účel a zmysel použitej právnej normy so zreteľom na jej miesto v určitom systéme alebo podsystéme právnych noriem.

V danom prípade najvyšší súd vychádzal z toho, že *„Právny vzťah medzi účastníkmi je založený odplatnou zmluvou, predmetom ktorej sú cenné papiere, čo je absolútny obchod, preto sa posudzuje podľa Obchodného zákonníka. Popri Obchodnom zákonníku sa na obchodné vzťahy aplikuje aj Občiansky zákonník ako všeobecný právny predpis upravujúci*

všetky majetkové vzťahy“, čo uviedol v odôvodnení svojho rozsudku č. k. 4 Obo 57/03-207 z 26. februára 2005.

Poskytnutie plnenia na základe neplatnej zmluvy znamená bezdôvodné obohatenie, ktoré výslovne upravuje § 452 ods. 2 Občianskeho zákonníka. Podľa ods. 1 citovaného ustanovenia ten, kto sa bezdôvodne obohatí na úkor iného, je povinný vydať obohatenie.

Premlčanie práva na vydanie bezdôvodného obohatenia upravuje § 107 Občianskeho zákonníka (dvojnásobná subjektívna lehota, trojnásobná objektívna a v prípade úmyslu desaťročná lehota od okamihu vzniku bezdôvodného obohatenia).

Obchodný zákonník neupravuje inštitút bezdôvodného obohatenia. V tomto zmysle je potrebné aplikovať citované ustanovenie Občianskeho zákonníka.

Ústavný súd však akceptoval názor najvyššieho súdu uvedený v napadnutom rozhodnutí, podľa ktorého posudzovaný vzťah je obchodnoprávnym vzťahom, pretože dospel k záveru, že takáto kvalifikácia právneho vzťahu sa neprieči jeho charakteru ani účelu posudzovaných právnych noriem a nie je ani prejavom ľubovôle pri výklade použitých právnych noriem vzhľadom na racionálne a podľa ústavného súdu dostatočné odôvodnenie ich použitia.

V nadväznosti na to bola pri rozhodovaní ústavného súdu relevantná skutočnosť, že Obchodný zákonník obsahuje úpravu odlišnú od Občianskeho zákonníka (špeciálnu úpravu) práve v otázke premlčania, pretože premlčacia doba plynie od okamihu, keď došlo k plneniu. Nejde teda o okamih, keď sa oprávnený dozvedel o bezdôvodnom obohatení, obvykle to bude ten istý okamih, ako vznik bezdôvodného obohatenia. Dĺžka lehoty je však v obchodných vzťahoch zásadne odlišná – do úvahy prichádza iba (všeobecná) štvorročná premlčacia doba.

Posudzovanie bezdôvodného obohatenia sa teda bude riadiť Občianskym zákonníkom, ale premlčanie práv z tohto bezdôvodného obohatenia bude podliehať iným pravidlám ako tým, ktoré platia v režime Občianskeho zákonníka.

Na základe uvedených skutočností ústavný súd dospel k záveru, že všeobecné súdy (krajský súd a najvyšší súd) vo svojej rozhodovacej činnosti uplatnili taký jazykový, gramatický a systematický výklad platnej a účinnej právnej úpravy, ktorý sa týka vzťahu

všeobecného a osobitného právneho predpisu, ktorý je v súlade so znením a so zmyslom týchto všeobecných právnych predpisov.

Preto rozhodol tak, že napadnutými rozsudkami neboli porušené práva sťažovateľky podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Ústavný súd dodáva, že ak neboli porušené čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru, potom už neprichádzalo do úvahy ani vyslovenie porušenia základného práva sťažovateľky vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a ani práva podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

K nálezmu sa pripája odlišné stanovisko sudcu Jána Mazáka.